

to svojo opredelitev je kasneje (IV., str. 12) nekoliko dopolnil z ugotovitvijo, da se je slovenska književnost v drugi polovici 19. stoletja sicer »gibala v naznačenem prostoru«, vendar pa je pri tem šlo »samo za konstrukcijski vrotek, na katerega je bilo dejansko namotano tudi marsikaj, kar se od poglavitnega loči«.

Ob koncu tega kratkega sestavka samo še tole: Pogačnik je na podlagi temeljitega upoštevanja dosedanjih literarnozgodovinskih dognanj napisal sintetično delo, v ka-

terem je težil po čimbolj kompleksnem prikazu slovenske slovstvene preteklosti (od začetka do 90. let 19. stoletja). Vsekakor gre za pomemben prispevek k razlagi in vrednotenju slovenskega slovstva in sleherni poskus takšnega pregleda v prihodnje ne bo mogel graditi, če bo hotel ohraniti vsaj isto kvaliteto raven, na manj dognanih temeljih, kot so to storile Pogačnikove štiri knjige *Zgodovine slovenskega slovstva*.

Gregor Kocijan
Ljubljana

PETDESETLETNICA »KRIŽOVE POTI« ALOJZIJA CLIGNONA

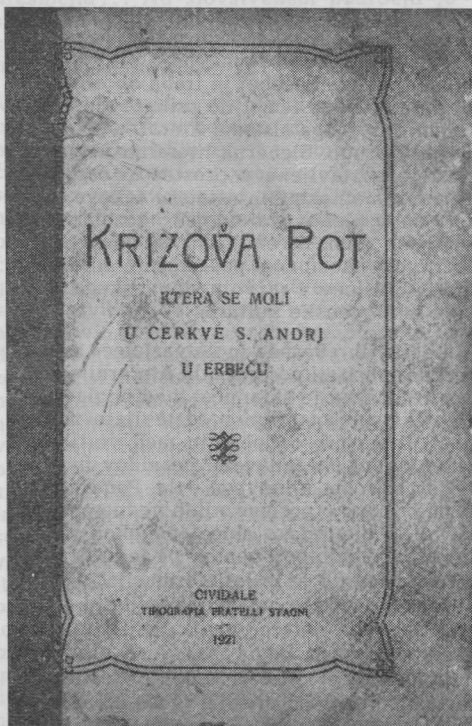
Točno 50 let tega je izšla skromna, drobna in danes izredno redka in dragocena knjižica, za katero skoraj nihče ne ve. Njen naslov se glasi »Križova pot, ktera se moli u cerkve S. Andri u Erbeču«, ime njenega avtorja — Alojzij Clignon (Klinjón) — ni niti tiskano na platnicah, temveč komaj na koncu knjige. Na platnicah beremo še, da je knjiga izšla leta 1921 v Čedadu v tiskarni bratov Stagni. Edini znani izvod te knjige hrani baje tomajska župnijska knjižnica, kamor naj bi jo bil spravil rajni Vergil Šček. Drugi izvod hrani pisec teh vrstic: našel ga je po letih iskanja, ko je že skoraj opustil vsako upanje.

Tudi med beneškimi Slovenci danes nihče ne ve za to knjigo, čeprav se marsikdo spominja njenega avtorja. In vendar je to eden najbolj dragocenih tiskov, kar jih je izšlo v Benečiji. Znano je namreč, da so od polovice prejšnjega stoletja dalje beneški dušni pastirji poskrbeli za številne nabožne knjige: katekizme, molitvenike in drugo. Vse te knjige so dejansko pisane v knjižni slovenščini, le v besedišču in v kaki redki obliki se približujejo narečju domačinov; v skrajnem primeru lahko govorimo o »vzvišenem dialektu«, ko avtor povzdigne govorjeno narečje do žlahtne oblike »knjižnega narečja«.

Clignonova knjiga je edina beneška, kar jih poznam, ki uporablja v največji meri govorjeno, živo narečje; vpliv knjižne slovenščine je omejen na pisavo nekaterih cerkvenih izrazov. V tem je njena največja cena.

Alojzij Clignon se je rodil l. 1859 v Ščiglah (Cicigolis) pri Podbonescu (Pulfero) in je še mlad šel v vidensko semenišče. V času štu-

dija mu je umrl edini brat in starši so ga poklicali domov, da bi prevzel in vodil kmetijo. Vendar se ni hotel odpovedati duhovniškemu poklicu in je kmetijo prepustil

eni svojih sestra. Po duhovniški posvetitvi leta 1882 je najprej kaplanoval eno leto v Viškorši (Monteaperta) v Karnajski dolini, nato pet let v Čeneboli (Canebola), končno kar 44 let pri sv. Andreju v Arbeču (Erbez-

XIV POSTAJA.

Iezusove truplo je u grob položeno.

Vas častimo, o Kristus etc. - Kier ste z. vašim etc.

Duo mi da an studenaz zuze za jokat mojga martrega Iezusa, ino ga drizbit u grobišče? Ah, jubeznivi Iesus! Vi s pretočenjan use vaše svete karve, ste odriesu od pakla en čien svet, ino zuna malo brunnih judi, nie obođan deb toču suze žalosti na vaše grobišče. Ab člen jest, o sladki moj Iesus, obžaluvat za use vašo smart, ino za usse čem saurajt le grieh ki vas je čaries dan. Moje sarze naj bo, vaše grobišče; ja, moj Iesus, dopnete vašo usmilnost, položite se u moje sarze. Otčistitega, posvečitega, utisnite u anj podobno vaše smarti, za deb jest žvestno parieu mojo smart za vasso jubezan. Storit, ah storite deb jest usak dan umru sam sebe ino moj slavi voji za de bom mogu živiet na vekoma z vam na Nebesih.

Oče naš - Češčena - Čast.

Usmilte se čez nas o Gospoūt. - Usmilte se čez nas.

Kadar smart me bo zadela

Daj de tekrat bo pariele

Moja duša sveti raj.

Sveta mati etc.

zo). Arbec je ena zadnjih vasic v Nadiški dolini: če potuješ ob Nadiži od Špetra proti severu, zagledaš cerkev svetega Andreja visoko v hribu na desnem bregu reke: tu je Alojzij Clignon kaplanoval od leta 1889 do 1933, tu je preživel prvo svetovno vojno, tu je nekaj let po njej pripravil »Križovo pot«. Slovel je kot odličen pridigar in so ga pogostoma klicali pridigovat po drugih vaseh ob nadiških bregih. Bil je slok in visok, ljudje in tovariši so ga imeli radi, starejši se ga še danes, 29 let po smrti, radi spominjajo. Proti koncu prve svetovne vojne je doživel ovadbo, češ da je avstrijski, in so ga priprli: toda tedanjemu videnskemu nadškofu Anastasiju Rossiju, ki ga je cenil, je bilo lahko dokazati neresničnost ovadbe in s tem rešiti arbeškega kaplana pred hujšimi posledicami.

Leta 1933 je zapustil Arbec in se vrnil v Ščigle, da bi v rojstni hiši v miru preživel zadnja leta. Proti koncu življenja je zanj skrbel tudi Anton Cuffolo, tedaj župnik v Lazah. Umril je leta 1942; oba počivata danes v sosednjih grobeh na pokopališču v Lazah (Lasiz).

Pavle Merku
Trst

LEKSIKOLOŠKE GLOSE

1

Slovensko čašica in čaška »Gelenkpfanne«.

Ne nameravam kritizirati novega slovarja slovenskega knjižnega jezika. Njegove prednosti in pomanjkljivosti bo razčistila šele nekajletna uporaba na najrazličnejših področjih jezikovne prakse. Želim samo, da bi se mlajši sodelavci slovarske sekcije Inštituta za slovenski jezik iz sproti ugotovljenih napak še česa naučili, kar jim bo koristilo pri nadaljevanju slovarskega dela.

Pred dnevi sem odprl slovar pri geslu čaša in njegovih derivatih, da bi preveril akcentuacijo, ki je pri Pleteršniku tolikokrat rekonstruirana. Skušnje so me naučile, da se na podatke J. Riglerja in T. Logarja, ki skrbita za akcent v slovarju, v večini primerov lahko zanesem. Toda presenečen sem bil, ko v slovarju nisem našel pri geslu čašica, čaška pomena »Gelenkpfanne«, ki je vendar živ in se pogosto uporablja v poljudni medicinski literaturi. Morda so pri tem odločali površni puristični razlogi. Srbohrvaško je čašica »Kniescheibe, patella gennalis« izpričano pri Vuku brez lokacije, medtem ko je v pomenu »čanak« navedeno »u Hrvatskoj«. Pri učašiti, iščašiti nogu »iz-

pahniti, izviniti si nogo« navaja Vuk lokacijo »u Baranji«. Iveković-Broz celo izrecno poudarja, da se ta glagol drugje ne uporablja. Vendar se glagoli iščašiti, iščašivati v tem pomenu pojavljajo že v slovarjih 17. in 18. stoletja poleg iščesnuti (Mikalja, Belostenec), iščeviljati (Radonjič). V Dalmaciji je poznan tudi apelativ česanica »obliž iz mila in jajc, ki se polaga na izpah«. Toda čaška pomeni v Dalmaciji »školjka, ostriga« in že zaradi tega je malo verjetno, da bi bilo slovensko čašica, čaška (pri Pleteršniku čaška) srbohrvaška izposojenka.

S stališča semantike seveda ni težko povezati slovenskega čaša »Schale, Kelch, Becher« s pomenom »Gelenkpfanne«. Vendar je prav tako mogoče, da sta s stališča fonetike in etimologije ljudsko etimološko sovpadla dva različna homonima. V stari češčini najdemo v pomenu »Gelenkpfanne« več besed, ki zbuja jo pomisleke. Gebauer, SS I 172—173, navaja čiecha, čěcha, čecha, čieška, čěška, čiška, čěška. Seveda povezuje Gebauer vse to s staročeškimi čieše »čaša«. Toda iz vseh poskusov etimološke razlage slovenskega čaša ne moremo priti do praslovenskega *čěcha, kar bi edino moglo dati staročeške reflekse. Edina možna